

LOKALE HITTEPLANNEN

Verslag van de themabijeenkomst op 13 april 2023
Community of Practice Hitte, Samen Klimaatbestendig

DEELNEMERS EN ORGANISATIE

Deelnemers

41 Deelnemers, waaronder:

- Gemeenten
- Provincies
- GGD'en
- Verschillende kennisinstellingen
- Vanuit andere organisaties zoals veiligheidsregio's, CBS, KNMI, ZonMW, Arcadis, RVO en RIVM

Organisatie en sprekers

- Kira Schäfers – Provincie Utrecht
- Christiaan Stolk – BAR-organisatie (gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk)
- Mala Ganpat – GGD Haaglanden
- Patrick Klaassen – GGD Gelderland-Zuid
- Fedor Gassner – GGD Regio Utrecht
- Madeleen Helmer – Samen Klimaatbestendig / Klimaatverbond Nederland
- Ethan Voerman – Klimaatverbond Nederland
- Melanie Miltenburg – Klimaatverbond Nederland

INHOUD

- 1) Opening (*pag. 4*)
- 2) Realisatie en opschaling van lokale hitteplannen (*pag. 5*)
- 3) Ontwikkelen van lokale hitteplannen voor meerdere gemeenten tegelijk (*pag. 6*)
- 4) De complexiteit van een lokaal hitteplan in een G4-gemeente (*pag. 12*)
- 5) Vragenronde (*pag. 16*)
- 6) Doorontwikkeling van bestaande hitteplannen - Hitteplannen 2.0 (*pag. 16*)
- 7) Hoe bewaak je de kwaliteit van het lokaal hitteplan? (*pag. 21*)
- 8) Tot slot (*pag. 23*)
- 9) Over de CoP Hitte (*pag. 23*)

Bijlagen:

Noties uit de chat (*pag. 23*)

Enquête BAR-Organisatie (*pag. 25*)

1. OPENING

Lokale hitteplannen zijn hét instrument voor gemeenten om afspraken vast te leggen met GGD'en, zorginstellingen en andere lokale partners in het gezondheidsdomein over wie wat doet in aanloop naar en tijdens een hittegolf. Daarmee is het een praktisch middel om de impact van hittestress op de gezondheid van kwetsbare mensen te beperken.

Het opstellen van een lokaal hitteplan was een initiatief van Klimaatverbond Nederland, een jaar of acht geleden. Aanleiding was de behoefte om mensen beter te beschermen tijdens een hitteperiode nu hitte steeds vaker voorkomt, maar tegelijkertijd de kwetsbaarheid voor hitte toeneemt. Dit laatste als gevolg van vergrijzing, decentralisatie van de zorg, en beleid waardoor chronisch zieken en ouderen langer thuis blijven wonen. Lokale hitteplannen worden ontwikkeld met partijen die dichtbij de doelgroep zitten. De jaarcyclus bestaat uit: voorbereiden in het voorjaar, activeren in de zomer (als dat nodig is), in het najaar evalueren, en in de winter doorontwikkelen.

In 2019 is de '[Handreiking lokale hitteplannen](#)' uitgebracht, om gemeenten te helpen bij het opstellen van zo'n plan. Waren er toen slechts een handvol gemeenten die ermee aan de slag gingen, inmiddels hebben zo'n 20 gemeenten een lokaal hitteplan, en zijn zo'n 30 gemeenten hiermee bezig voor de komende zomer. Het lokaal hitteplan is steeds meer een vast onderdeel van hitteadaptatie. Hij staat genoemd in meerdere Regionale Adaptatiestrategieën, en is één van de stappen in de [Menukaart Hitte](#), het initiatief van RVO in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken om gemeenten te helpen met een integrale hitteadaptatie aanpak.

Tijdens dit webinar willen we ophalen waar gemeenten staan als het gaat om het opstellen en doorontwikkelen van lokale hitteplannen. Op 20 april hebben de GGD'en een bijeenkomst samen met het RIVM over lokale hitteplannen. Deelnemers van GGD Gelderland-Zuid en GGD Regio Utrecht zijn vandaag ook dan aanwezig, dus bevindingen uit dit webinar kunnen door hen worden gedeeld.

Het volledige webinar is terug te kijken op deze [website](#).

2. REALISATIE EN OPSCHALING VAN LOKALE HITTEPLANNEN

Door Kira Schäfers – Provincie Utrecht

Provincie Utrecht heeft als doelstelling dat alle gemeenten aan het eind van 2023 een lokaal hitteplan hebben. Kira Schäfers van provincie Utrecht geeft in gesprek met Madeleen Helmer van Samen Klimaatbestendig een uitleg over de progressie en uitdagingen die de provincie tegenkomt bij de uitrol en opschaling van lokale hitteplannen.

Hoe begon het en wat zijn de lessons-learned tot nu toe?

We zijn begonnen met het Programma Klimaatadaptatie. Dat is in 2021 vastgesteld. Daarbij realiseerden we ons dat hittestress onderbelicht was. Binnen hittestress zien we drie trajecten: gebied, gebouw en gezondheid. Onder die laatste valt het opstellen van lokale hitteplannen. We hebben toen besloten om dit te gaan stimuleren en faciliteren. We hebben verschillende (kennis)bijeenkomsten georganiseerd om de juiste mensen bij elkaar te krijgen en het onderwerp verder toe te lichten.

Inmiddels zijn we twee jaar verder. In die tijd is er veel gebeurd. We zijn op de weg naar ons doel, namelijk dat alle gemeenten een lokaal hitteplan hebben. We zagen dat er een aantal drempels zijn voor gemeenten om een lokaal hitteplan op te stellen, namelijk gebrek aan urgentie en capaciteitsproblemen. Dat laatste hebben we proberen weg te nemen door procesbegeleiding aan te bieden van adviesbureaus en de GGD. Op die manier is een eerste concept ('versie 1.0') opgesteld, voor twee tot drie doelgroepen. Inmiddels hebben zes gemeenten op deze manier een lokaal hitteplan gekregen, dat bestuurlijk is vastgesteld. Gemeente Utrecht heeft via een eigen traject ook een lokaal hitteplan opgesteld, dus dat maakt zeven in totaal voor provincie Utrecht. Een aantal gemeenten zijn nog aan het ontwikkelen.

Waarom is bestuurlijke borging van het lokaal hitteplan belangrijk?

Omdat hittestress nog niet overal leeft bij de gemeente, en structureel in alle ontwikkelingen wordt meegenomen (uitvoeringsplannen, gezondheidsbeleid). Het is voor veel gemeenten nog een zoektocht waar het lokaal hitteplan geborgd moet worden. Maar de meeste gemeenten kiezen ervoor dit bij de bestuurder gezondheid onder te brengen. Door gebruik te maken van de [hitte-en-eeenzaamheidskaart](#) wordt

de koppeling met Fysieke Ruimte gemaakt. Deze kaart helpt gemeenten om prioriteiten te bepalen: waar ga je als eerste aan de slag met bijvoorbeeld herinrichting (fysieke domein). Voorbeelden van gemeenten die de koppeling tussen sociaal en fysiek domein hebben gelegd, zijn Nieuwegein en Vijfheerenlanden, en waarschijnlijk ook gemeente Utrecht.

Jeanet Hekhuis, gemeente Utrecht, licht toe dat het lokaal hitteplan van gemeente Utrecht in gezamenlijkheid tussen het gezondheids- en fysieke domein is opgesteld. Het plan is via de wethouder Klimaatadaptatie/Openbare Ruimte naar het college gegaan, omdat het budget voor het opstellen van het plan met name daar vandaan kwam. Maar de uitvoering ligt ook bij het sociaal domein. Met de bestuurlijke borging door vaststelling door het college is financiële dekking vastgelegd en daarmee de continuïteit van de uitvoering beter geregeld. Hiervan is een [Raadsbrief](#) beschikbaar.

Kira, provincie Utrecht, geeft aan dat de provincie een evaluatie heeft uitgevoerd naar het opstellen van lokale hitteplannen. Deze is intern, maar de inzichten worden binnenkort gedeeld, o.a. in een bijeenkomst met gemeenten en de GGD, en via de werkregio's. De werkregio's gaan ook de gemeenten helpen die nog geen hitteplan hebben. De meeste lokale hitteplannen staan online of kunnen via email verstuurd worden.

Wat wil je ons nog meegeven?

Het is belangrijk om te blijven herhalen. Hitteadaptatie is nog niet volledig verankerd in gemeentelijk beleid of het beleid van andere organisaties. We willen als provincie op alle drie de themalijnen blijven inzetten. Belangrijk ook om de GGD te blijven betrekken omdat zij goed kunnen aangeven wat de impact op gezondheid is, en waarom het zo belangrijk is om aan hitteadaptatie te werken.

Fedor, GGD Regio Utrecht, voegt daaraan toe: in de provincie Utrecht proberen we hitteplannen 'te verkopen'. Veel liever zou het behoeftegestuurd zijn. Waarbij het hitteplan een felbegeerde upgrade van gezondheidsbeleid is.

3. ONTWIKKELEN VAN LOKALE HITTEPLANNEN VOOR MEERDERE GEMEENTEN TEGELIJK

Door Christaak Stolk, BAR-gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk)

Christiaan Stolk van de BAR-organisatie, deelt de uitdagingen van het opstellen van een lokaal hitteplan in drie gemeenten tegelijk: Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk. De gemeenten zijn onlangs begonnen met het opstellen van het lokaal hitteplan (fase 1).

Lokaal Hitteplan voor drie gemeenten

Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk



13-04-2023
Christiaan Stolk
Kwartiermaker Klimaatadaptatie
BAR-Organisatie



Hoe begonnen?

- Gesprekken gevoerd met externen:
 - GGD
 - Rode Kruis
 - HvA
 - Tauw
- Verbinding gelegd tussen Klimaatadaptatie en Maatschappij.



Aan de slag!

- Intern de prioriteiten bepaald:
 - Welke doelgroepen zien we intern?
 - Gekozen voor focus op jonge kinderen en ouderen.
- Klein beginnen:
 - BAR-Organisatie in reorganisatie.
- Doel is om een eerste basis te gaan leggen.
- Enquête verstuurd naar partners.
 - En er achteraan gaan!



De bovengenoemde enquête is beschikbaar – zie bijlage.

Drie bijeenkomsten in oktober 2022

- Uitkomst enquête:
 - Vele organisaties bekend met Nationaal Hitteplan;
 - Een aantal doet er al wat aan;
 - Wordt nog weinig gebruik gemaakt van de kennis bij de GGD en Rode Kruis.
- Per gemeente een bijeenkomst georganiseerd:
 - Hoe is afgelopen zomer gelopen?
 - Wie of wat heb je nodig?
 - Welke behoeften liggen er?
 - Wat kan jouw organisatie betekenen?

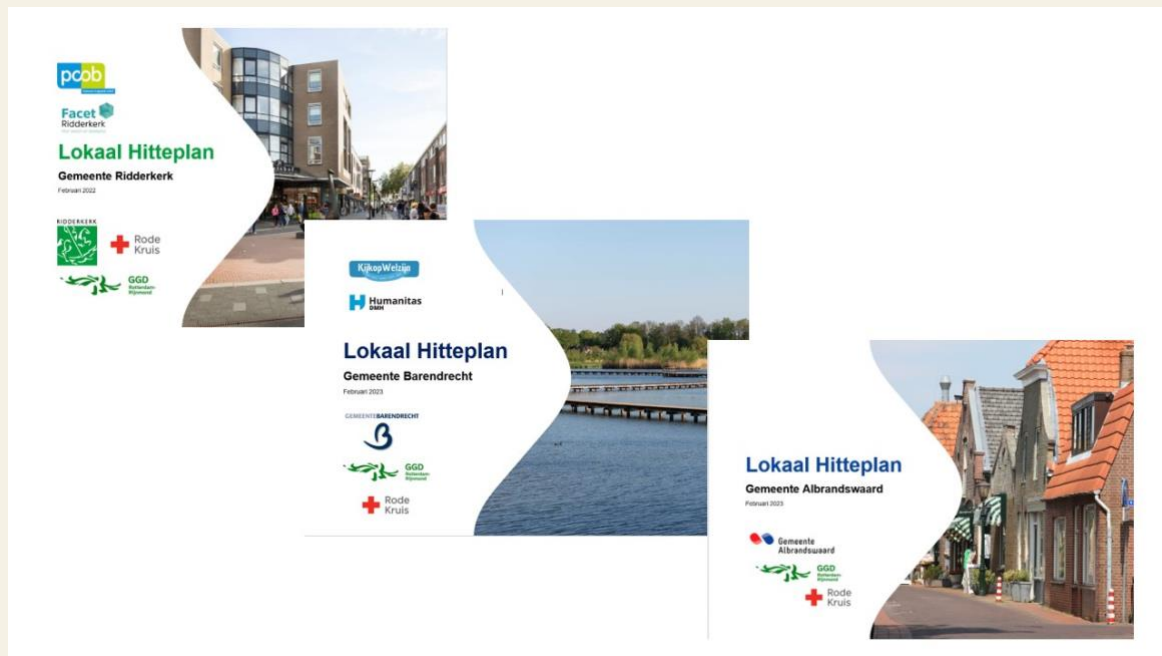


Met elkaar in gesprek



De eerste opbrengsten

- Deelnemende partijen vinden elkaar;
 - Informatie van GGD en Rode Kruis beter beschikbaar;
 - Besef integrale opgave tussen portefeuilles wethouders.
-
- De verschillen:
 - Verschillende partners per gemeente;
 - Verschillende opbrengsten, wel of geen belcirkel.



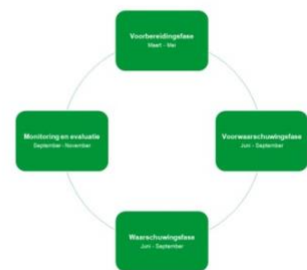
Uitdagingen

- Verbinding met het sociale domein;
- Betrekken van maatschappelijke partners:
 - Nog niet veel partners zijn betrokken, zoeken naar sleutelpartners.



Hoe gaan wij nu verder?

- Kernteam gevormd met de GGD en Rode Kruis;
- In mei wordt er per gemeente een bijeenkomst georganiseerd:
 - Organiseren van een Table Top;
- In het najaar gaan we evalueren;
- Verbinding leggen met fysiek domein;
- En vooral nog meer partners proberen te betrekken!



Vragen

- Madeleen, Samen Klimaatbestendig: Hoe was het voor jou, als medewerker in het fysieke domein, om samen te werken met het sociaal domein? Christiaan: de insteek is anders. Maar ik ben er heel open ingegaan. Ik vind het belangrijk om sociaal en fysiek te verbinden. Bij het sociale domein is er meer oog voor leefbaarheid. Maar door de samenwerking voor het lokaal hitteplan zie je wel

een kruisbestuiving. Bijvoorbeeld, bij de aanleg van een speeltuin wordt nu ook aandacht gevraagd voor schaduwplekken. Ook wordt er verbinding gemaakt met [GALA](#) (Gezond en Actief Leven Akkoord).

- Madeleen, Samen Klimaatbestendig: Is het lokaal hitteplan al voldoende in de gemeenten geborgd om ermee aan de slag te gaan, of is het toch ook persoonsgebonden? Christiaan: het is wel persoonsgebonden. Bij de ene gemeente gaat het gemakkelijker dan de andere. 3 gemeenten, met 3 verschillende trajecten. Christiaan: Is wel persoonsgebonden hoe gemakkelijk het gaat.

4. DE COMPLEXITEIT VAN EEN LOKAAL HITTEPLAN IN EEN G4-GEMEENTE

Door Mala Ganpat, GGD Haaglanden

Grote steden hebben over het algemeen meer capaciteit om een lokaal hitteplan op te stellen, en kunnen het dus verder verdiepen. Mala Ganpat van de GGD Haaglanden geeft uitleg uit over het [lokaal hitteplan van gemeente Den Haag](#).

Haags Hitteplan

- In 2021 opgesteld (voor de komende jaren)
- In zomer 2022 uitgerold
- Doelgroepen:
 - zelfstandig wonende 75+'ers
 - Hagenaars met chronische ziekte
 - Daklozen



Haags Hitteplan

- Samenwerkingsafspraken (25 partners in 2022)
- Communicatiestrategie 75+'ers:
 - o Lokale communicatie
 - o Laagdrempelig en aansprekend
 - o Informatief
 - o Waterflessen



Haags Hitteplan

Communicatiematerialen:

- Posters
- Flyer
- Filmpjes
- Social Media berichten
- Hervulbare waterflessen



Haags Hitteplan

- Brief met adviezen en flyer naar alle zelfstandig wonende 75-plussers.



Haags Hitteplan

Lessons learned:

- Samenwerking en duidelijke afspraken (afdeling communicatie en GGD; hitte partners)
- Projectgroep
- 2 projectleiders
- BRP
- Verschillende doelgroepen
- Verzending materialen
- Meerdere hittegolven

Haags Hitteplan

Vragen?

Mala Ganpat

mala.ganpat@ggdhaaglanden.nl

Marjolein Lelieveld

marjolein.lelieveld@ggdhaaglanden.nl

Vragen

- Madeleen Helmer, Samen Klimaatbestending: in 2022 hebben jullie een eerste evaluatie gedaan om ervaringen op te halen. Hoe is het lokaal hitteplan ontvangen? Mala: De partners waren blij met het hitteplan. De meeste mensen waren heel positief. Het enige dat als minder positief werd ervaren, was dat de waterflessen die o.a. de tip "Houd je woning koel" ook aan dak- en thuislozen werden uitgedeeld. Wat we lastig vonden, was te bepalen wanneer we de

materialen aan de partners moesten sturen. Inmiddels hebben we afgesproken dat deze in juni worden uitgereikt. We houden daarbij de aantallen aan die in het jaar ervoor zijn gedistribueerd. Dit maakt het makkelijker om ook de medewerkers voor te bereiden.

- Madeleen: Wat kost het opstellen van een hitteplan? Mala: Dat zou ik moeten opzoeken. Het lokaal hitteplan van Den Haag is aangenomen door het College. Ik merk dat De Haag dit onderwerp belangrijk vindt, o.a. de wethouder voor Gezondheid. Er is ook veel data beschikbaar, vanuit TNO en TAUW.
- Madeleen: Bracht de AVG geen belemmeringen in het versturen van brieven aan 75-plussers? Mala: Dat klopt, dat was ook zo in het begin. Maar gezondheid was de belangrijkste grondslag om toch goedkeuring te krijgen. Om die reden is toch toestemming gegeven. Hier was de privacy officer van de gemeente bij betrokken.

5. VRAGENRONDE

Vragen aan de voorgaande drie sprekers:

- Hoe sluit je lokale partners aan? Christaan, BAR-organisatie: We willen onze bestaande partners en de wethouders vragen om nieuwe partners aan tafel te krijgen ('sneeuwbaaleffect'). Kira, provincie Utrecht: Onze ervaring is dat het erg helpt om partners te bellen. Dat is tijdsintensief maar werkt beter dan mailen. Emails blijven vaak ongelezen. Daarnaast is het belangrijk om bijeenkomsten toe te spitsen op een specifieke groep partners, zodat je beter uit kunt leggen wat hun rol kan zijn in hitteadaptatie.
- Heeft Den Haag ook een bijeenkomst per subgroep georganiseerd? Mala, GGD Haaglanden: Nee, dat wilden we wel maar is door tijdgebrek uiteindelijk niet gebeurd. Wel hebben we voor iedere subgroep duidelijk uitgelegd waarom het voor hen belangrijk is om onderdeel uit te maken van het lokaal hitteplan.

6. DOORONTWIKKELING VAN BESTAANDE HITTEPLANNEN - HITTEPLANNEN 2.0

Door Patrick Klaassen, GGD Gelderland-Zuid

Patrick Klaassen van GGD Gelderland-Zuid vertelt hoe ze in Gelderland-Zuid de doorontwikkeling van het lokale hitteplan aanpakken.

Doorontwikkeling van bestaande Hitteplannen

Regio Gelderland-Zuid

Patrick Klaassen
Adviseur Gezonde Leefomgeving
GGD Gelderland-Zuid



Gelderland-Zuid



Gelderland-Zuid

Gemeenten met een lokaal hitteplan



2017

2021

2022

2023

Van 1.0 naar 2.0



- Afspraken communicatieprocessen Nationaal Hitteplan
- Project 'Hitte en kwetsbare personen in de wijk'
- Afspraken communicatieprocessen Nationaal Hitteplan en waarschuwingsmailing
- Beschrijving lokale situatie
- Koppeling met andere beleidsdomeinen
- Concrete afspraken met lokale partners uit domeinen zorg, welzijn en wonen
- Focus op doelgroep zelfstandig thuiswonende ouderen 75+

Van 0 naar 2.0



- Communicatie afspraken Nationaal Hitteplan en waarschuwingsmailing
- Beschrijving lokale situatie
- Koppeling met andere beleidsdomeinen
- Concrete afspraken met lokale partners uit domeinen zorg, welzijn en wonen
- Focus op doelgroep zelfstandig thuiswonende ouderen 75+



Doorontwikkeling versie 2.0

- Versterken netwerk en afspraken met aangehaakte lokale partners
- Netwerk uitbreiden met lokale (sleutel)partners die nog niet meedoen: welzijn, wijkverpleging, thuiszorg, wooncorporatie, seniorenvereniging
- Concretere afspraken maken met zorgpartners (wijkverpleging, thuiszorg) over uitvoering (extra) taken tijdens hete periodes
- In kaart brengen kwetsbare woningen/wooncomplexen/wijken n.a.v. hittelabel en Frailty Index en aanpak daar op afstemmen
- Doelgroepen uitbreiden: kinderen, dak- en thuislozen, arbeidsmigranten, dieren etc. Vervolgens ook benodigde partners betrekken om deze doelgroepen te kunnen bereiken met de acties
- Doorontwikkelen communicatiemateriaal: verder toespitsen op praktische tips bij verschillende onderdelen (zonwering, verkoelen lichaam, ventileren) voor verschillende doelgroepen

Hoe fijn de warmte van de zon ook kan zijn, probeer deze warmte toch zoveel mogelijk buiten te houden. Anders wordt je woning tijdens zomerdagen te veel op en dat is onprettig en kan zelfs tot klachten leiden. Een zonnescherm, markies of rolluik aanbrengen, kan een oplossing zijn. Maar dat is al snel een erg kostbare klus. En in een huurwoning mag dit vaak ook niet zomaar. Gelukkig zijn er goedkopere opties om de zon uit je woning te houden. In deze flyer zetten we ze op een rijtje.

SCHADUWDOEK

Een schaduwdoek is een driehoekig of rechthoekig doek dat je makkelijk met de hoeken vastmaakt aan een muur, boom, schutting of paal. Een schaduwdoek kan worden gebruikt in de tuin of aan de gevel om op die manier de directe zon van je huis of tuin tegen te houden. Hiermee wordt een deel van de warmte afgevangen. Hierdoor wordt het in de zomer minder warm in huis en je kunt er je tuin in de schaduw zitten.

Een schaduwdoek kun je kopen bij een bouwmarkt of tuincentrum. Je kunt kiezen tussen verschillende maten, kleuren, materialen en bevestigingsmaterialen. Ook heb je de keuze tussen een waterdicht of een waterafstotend doek.

Kiest: €50 - €200

PARASOL

Als een schaduwdoek niet aanbracht kan (of mag) worden, kun je ook een grote parasol voor het raam van de woning plaatsen. Voordel is een parasol is dat die verplaatst kan worden. Je kunt zo de schaduw meebewegen met de zon.

Kiest: €70 - €300

KLEMLUIFEL

Een klembare luifel is een luifel die je voor het raam plaatst. Je hoeft hier niet voor te boren. Dat maakt installatie heel eenvoudig. En het is een goede optie als je een huurwoning hebt waar niet in de muur



geboord mag worden. Het aanbod van klemluisfels is eindeloos. Je kunt kiezen uit verschillende maten, materiaal, hellinghoek en weerbestendigheid.

Kiest: €100 - €300

RAAMFOLIE

Er zijn verschillende soorten plakfolie voor het raam verkrijgbaar: de die warmte tegenhouden. Zo is er zonnerepelleerend raamfolie waar je nog wel doorheen kunt kijken. En er is folie met een verduisterend effect, het zogenaamde verduisteringsfolie. Zowel de zonnerepelleerend raamfolie als de verduisterende folie houden veel warmte van het zonlicht tegen. Let wel op met het plakken van folie op dubbelglas, laat je hierover informeren.

Zie je het niet zitten om de folie te plakken, dan kan je ook voor statische zonwering kiezen. Statische folie hecht zonder plakken aan het raam. Dit kan je er zo weer afhalen en opnieuw aanbrengen.

Kiest: €10 - €50

ZONNESCREENS

Er bestaan ook schaduwdoeken die je met zeilgruppen of ander bevestigingsmateriaal direct op het raam plaatst. Een raamschaduwdoek op maat is een voordelige en eenvoudige zonnerepelleerende oplossing om warmte en zonnestralen buiten te houden.

Kiest: vanaf €50

RAMEN WITTEN

Een zeer budgetvriendelijke optie is het witten van de ramen. Dit kan simpelweg door ze te verven met een menging van kalk en water. Of je koopt 'kassamut', te verkrijgen bij de bouwmarkt of verhuurbedrijf.

Dit laagje filtert het zonlicht, waardoor je woning minder snel opwarmt. Breng het laagje bijvoorbeeld aan de binnenkant aan, want aan de buitenkant kan het er door de regen afspoelen. Groot nadeel is dat je niet meer naar buiten kunt kijken, dus deze optie is niet geschikt voor alle ramen.

Kiest: €5 - €20

SCHADUW VAN EEN BOOM

Een zeer natuurlijke vorm van zonnerepelleerend is het vergroenen van uw tuin en het planten van een boom. Een boom creëert schaduw en zorgt daardoor voor minder lichtval in huis (afhankelijk van de plek) en opwarming van de gevel.

Daarnaast gebruiken bomen een deel van de inkomende zonnestraling om water te verdampen. Hierdoor wordt de lucht rond de boom koeler. Eerst nadeel is dat een boom natuurlijk tijd nodig heeft om te groeien.

Kiest: vanaf €50



Bedankt!



Gelderland-Zuid

pklaassen@ggd gelderlandzuid.nl

Vragen

- Onze GGD werkt voor 16 gemeenten en wij hebben niet genoeg capaciteit om elke gemeente te ondersteunen. Hoe kunnen we dat slim doen? Hoe duur is het eigenlijk om een lokaal hitteplan op te stellen? Patrick, GGD Gelderland-Zuid: Capaciteit is een probleem dat bij meerdere GGD'en speelt. Bij ons hielp het dat we konden aanhaken op de Regionale Adaptatiestrategie. We konden aansluiten op hun netwerk en ook aanvullende financiering. Voor één jaar kreeg de GGD de

middelen om gemeenten te begeleiden in het proces van het opstellen van een lokaal hitteplan. Gemiddeld kost de ureninvestering voor het volledige proces van het ontwikkelen van een hitteplan zo'n €2,500 per gemeente.

- Fedor, GGD regio Utrecht: wij werken samen met provincie Utrecht in het begeleiding van het opstellen van lokale hitteplannen. De provincie heeft hiervoor [LifelP](#) budget beschikbaar.
- Lokale hitteplannen zijn vooral gericht op de "operatie" (in geval van hitte, gedrag/gebruiker niveau), maar de effecten van hitte kunnen ook door adaptatiemaatregelen in de ruimte en in gebouwen/huizen beperkt worden. Zien jullie deze wisselwerking? Madeleen: Zie ook ons vorige [webinar over het NKWK-onderzoek](#).
- Wat kun je op lange termijn doen (gebouw, gebied) en wat voor gedrag, gebruikers? Is er bij elke gemeente interactie tussen het sociaal en fysiek domein? Madeleen: ja, hoewel de insteek vaak vanuit het fysieke domein komt (risicoreductie), zullen veel maatregelen de komende zomer nog niet klaar zijn. Dus daar zit de waarde van aansluiting bij het lokaal hitteplan. Kijk ook naar de [Menukaart Hitte](#). Hieraan nemen verschillende gemeenten van de CoP Hitte deel.

7. HOE BEWAAK JE DE KWALITEIT VAN HET LOKAAL HITTEPLAN?

Door Fedor Gassner, GGD Regio Utrecht

Fedor Gassner van GGD Regio Utrecht gaat het gesprek aan met Madeleen Helmer, Samen Klimaatbestendig, over hoe je de kwaliteit van lokale hitteplannen kunt doorontwikkelen.

We zien veel lokale hitteplannen ontwikkeld worden. Maar hoe gaan we die doorontwikkelen en bewaken we de kwaliteit?

Fedor, GGD regio Utrecht: We hebben geen kwaliteitsgraadmeter of checklist voor lokaal hitteplannen. We houden ons aan de [handreiking](#). Eigenlijk is de beste test een hittegolf zonder oversterfte. Maar de gezondheidswinst als gevolg van een hitteplan is lastig te meten. Omdat hitte aangrijpt op zoveel aspecten, is hitte-impact op gezondheid ongreepbaar. Hitte wordt ook niet als doodsoorzaak geregistreerd. Monitoring is daarom een grote uitdaging. Maar we kunnen wel een checklist o.i.d. maken. De [Menukaart Hitte](#) is al een heel mooie graadmeter om je hitteplan naast te leggen. Zelf kijk ik vooral naar de volgende aspecten:

- Is er bestuurlijke borging? Wordt het genoemd in een coalitieakkoord?
- Is het door de raad vastgesteld, bestuurlijk geborgd?
- Is het een openbaar document? Zodat burgers en partners het kunnen inzien.
- Meerjarig eigenaarschap: is er een regisseur of een trekker voor het lokaal hitteplan, of beleid waardoor het plan meerjarig wordt bijgehouden? Dit ook vanwege mogelijk personeelsverloop bij de gemeente.
- Integrale benadering: Het sociale domein is de natuurlijke trekker, maar moet samenwerken met het fysiek domein en communicatie.
- Hoe is de GGD betrokken?

De hitteplannen waar we nu aan werken, gaan uit van een Code Geel situatie. Toen we begonnen, was 30C heet. Nu zien we zelfs al 40C. De extremen nemen toe. Zien we lokale hitteplannen ook wel als een document dat naar extremen kijkt?

Fedor, GGD regio Utrecht: Ik ben het daar helemaal mee eens. Zit er een crisisscenario in het lokaal hitteplan? Is de Veiligheidsregio betrokken? Wat doe je bij grootschalige overbelasting van de zorg door mensen met hittestress? Hoe ga je grote groepen mensen verplaatsen als dat nodig is? Denk ook aan het scenario van [Portland](#), waar het extreem heet werd en grootschalige crisisorganisatie nodig was om sterfte en uitval te beperken.

Patrick, GGD Gelderland-Zuid: Wij zijn in gesprek met gemeente Nijmegen, de grootste gemeente binnen de regio van GGD Gelderland-Zuid. Zij willen zelf graag naar met een crisisplan/Code Rood scenario aan de slag. We kijken hiervoor ook naar andere grote steden, zoals Amsterdam, om hierin samen op te trekken. Voor kleinere gemeenten is dat misschien nu nog een stap te ver, maar de komende jaren zullen we daar wellicht ook stappen kunnen zetten, in navolging van Nijmegen.

Gemeente Rotterdam: Wij gaan op 16 mei een soort van brainstorm doen in de Afrikaanderwijk: wat als het Code Rood is? Wat als het vier dagen meer dan 40C is? We doen dit samen met de crisisorganisaties in de wijk: wie doet wat? Wat doet Preventie? En wanneer pakt de crisisorganisatie het over? Wij pakken het dus heel wijkgericht aan, in tegenstelling tot gemeente Amsterdam die een grootschaligere aanpak heeft.

8. TOT SLOT

Op 11 mei hebben we een webinar over Code Rood en Portland. Daar was in 2021 een enorme hittegolf. Wat is daar gebeurd na de laatste keer dat we hen spraken in 2022, wat kunnen we van hen leren? Daarnaast zijn we ook aan het schrijven aan een Code Rood contourenplan.

Kijk ook het [webinar](#) van de vorige keer terug, over onderzoek naar hitte in bestaande woningen.

En op 8 juni kijken we terug op de ervaringen van de pilotgemeenten van de [Menukaart Hitte](#).

9. OVER DE COP HITTE

Dit webinar is georganiseerd als onderdeel van de CoP Hitte van Samen Klimaatbestendig. Andere themabijeenkomsten die nog op de agenda staan voor dit jaar:

- 11 mei: Portland (VS): wat hebben zij in het afgelopen jaar geleerd (Code Rood)? Zie [hier](#).
- 8 juni: Menukaart hitte: Ervaringen met de 10 pilotgemeenten en de menukaart hitte in de gebouwde omgeving
- 6 juli: De rol van groen bij hitte

De CoP Hitte is opgezet door Samen Klimaatbestendig in samenwerking met Klimaatverbond Nederland. De CoP is een informeel netwerk van decentrale overheden voor het delen van kennis en ervaring, nieuwe inzichten en onderzoek over hitteadaptatie. Meer informatie over de CoP vindt je [hier](#).

Indien je voor een decentrale overheid werkt en deelnemer wilt worden van de CoP Hitte, dan kun je je aanmelden via madeleen@samenklimaatbestendig.nl.

BIJLAGE: NOTITIES UIT DE CHAT

Tijdens het webinar hebben deelnemers vragen gesteld en informatie gedeeld in de chat. Deze staan hieronder voor zover ze niet al in bovenstaand verslag zijn meegenomen.

- **Vraag:** Hoe werkt het kernteam van gemeente, GGD, Rode Kruis?
Antwoord Christiaan Stolk: Met de lokale GGD en Rode Kruis hebben we voor de gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk een kerngroep gevormd. Samen bespreken we de voorbereidingen voor de bijeenkomsten en hoe we het lokaal hitteplan verder kunnen brengen. Voor verdere vragen mag je contact opnemen.
- **Vraag:** Hebben jullie ook koele plekken/locaties in den Haag die je beschikbaar stelt tijdens hitte?
Antwoord: Hierover staat e.e.a. in het [lokaal hitteplan van Den Haag](#). Daarnaast komt dit onderwerp aan de orde tijdens het [CoP Hitte webinar](#) op 11 mei a.s. In 2021 is onderzoek gedaan naar hitte in Den Haag en hoe het hitteplan zou kunnen worden doorontwikkeld. Zie [hier](#). Hierin zijn ook zogenoemde 'frugal innovations' (simpele, betaalbare innovaties).
- **Vraag:** Welke informatie is nodig om de kwetsbare woningen/wooncomplexen/wijken beter in kaart te brengen? En moeten we ook kijken naar werklocaties?
Antwoord: Dit is eerder aan bod gekomen in het [webinar](#) over het NKWK-onderzoek over [Hitte in de bestaande woning 2.0](#). Uit deze onderzoekslijn moet een "triple risk" kaart komen die deze gebouwen en wijken in kaart brengt.

BIJLAGE: ENQUÊTE BAR-ORGANISATIE

Zie volgende pagina.

Enquête stakeholders

Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk

Doel enquête

- Thema hitte agenderen
- Reflecteren op de zomer van 2022
- Behoeften hitteplan ophalen

Vragen

Algemeen

1. Bij welke organisatie bent u werkzaam?
 - a. Gemeente (sociaal domein)
 - b. Gemeente (fysiek domein)
 - c. GGD
 - d. Mantelzorg
 - e. Schoolstichting
 - f. Thuiszorg
 - g. Verzorgingshuis
 - h. Verloskundigenpraktijk
 - i. Woningcorporatie
 - j. Wijkvereniging
 - k. Anders:
2. Bij welke gemeente bent u betrokken bij het opstellen van het lokaal hitteplan?
 - a. Barendrecht
 - b. Albrandswaard
 - c. Ridderkerk

Bewustwording

3. In hoeverre bent u bekend met de gezondheidsrisico's van hitte? Geef voor onderstaande stellingen aan op een schaal van 1-5 of u bekend bent met deze risico's.
 - a. Aanhoudend warm weer vormt gezondheidsrisico's voor ouderen
 - b. Jonge kinderen zijn kwetsbaar voor hitte omdat ze niet altijd zelf in staat zijn maatregelen te nemen om oververhitting te voorkomen
 - c. Hitte kan leiden tot vermoeidheid, concentratieproblemen en duizeligheid
 - d. Hitte kan leiden tot uitdroging en oververhitting
 - e. Symptomen van uitdroging en oververhitting zijn misselijkheid, spierkrampen, uitputting, flauwvallen en bewusteloosheid

4. Welke kwetsbare doelgroepen voor hitte maken onderdeel uit van uw organisatie?
 - a. Ouderen
 - b. Chronisch zieken
 - c. Mensen met overgewicht
 - d. Jonge kinderen
 - e. Anders:

Acties

5. Heeft u afgelopen zomer maatregelen genomen in verband met de hitte?
 - a. Ja
 - b. Nee
6. Ja: Welke maatregelen heeft u genomen? / Nee:
7. Waren deze actie gericht op een specifieke doelgroep? Zo ja welke?
8. Heeft u (ook) specifieke maatregelen richting uw eigen medewerkers genomen? Zo ja welke?
9. Welke lering neemt u mee in uit afgelopen zomer naar een volgende (hete) zomer?

Nationaal hitteplan

10. Heeft u meegekregen dat afgelopen zomer het nationaal hitteplan in werking is getreden?
 - a. Ja
 - b. Nee
11. Bent u als organisatie ingeschreven op de maillijst van de GGD? (Bij een aankomende hittegolf attendeert de GGD organisaties hierop en informeert zij hen over mogelijke maatregelen)
 - c. Ja
 - d. Nee
12. Heeft u afgelopen zomer gebruik gemaakt van de informatie over hitte die beschikbaar wordt gesteld vanuit de GGD en het Rode Kruis? Zo ja welke?
13. Heeft de inwerkingtreding van het nationale hitteplan consequenties gehad voor uw organisatie? Zo ja welke?

Behoeften lokaal hitteplan

14. Hoe kan een lokaal hitteplan ondersteuning bieden aan uw werkzaamheden tijdens een warme periode?
15. Wat mag volgens u niet ontbreken in het lokaal hitteplan?
16. Wat verwacht u als organisatie van de gemeente met betrekking tot het lokaal hitteplan?

Eventuele vragen voor tijdens/ na de bijeenkomst:

1. Heeft u behoefte aan een jaarlijkse bijeenkomst over het thema hitte
2. Draagt het lokaal hitteplan bij aan het verduidelijken van de taken en verantwoordelijkheden van uw organisatie?